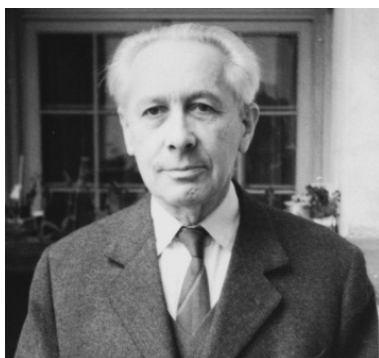

ХУГО КЛАЈН

Јединствена стваралачка и уметничка индивидуалност стекла се у особи Хуга Клајна. Рођен је у Вуковару 30. септембра 1894. у породици трговца Самуела Клајна. Био је једно од петоро деце и млађи син. Мајка Софија, рођ. Грин (Grün), умрла је кад је Хугу било шест година. Отац, који је био велик ауторитет, инсистирао је на школовању своје деце, посебно на учењу страних језика и музичком образовању. Управо у доба када је Хуго Клајн завршавао вуковарску нижу гимназију она је подигнута на степен потпуне осморазредне реалне гимназије па је Клајн ту наставио одлично учење све до матуре.

Већ као десетогодишњак почео је да свира виолину, а ускоро и друге инструменте: виолончело, тамбуру и гитару. Био је диригент школског тамбурашког оркестра. Писао је песме и литерарне саставе, објављиване у загребачком часопису *Побратим*. Постао је председник школске литерарне дружине и ту је искусио, због антисемитизма околине, прву горчину због свог јеврејског порекла. Током гимназијских година сусрео се први пут и с позориштем. По препоруци професора Драгана Мелкуса, на гостовању осјечког Хрватског народног казалишта у Вуковару, ангажован је с тамбурашким оркестром на извођењу представе *Хасанагиница*.

Гимназију је завршио 1912. године. Једва је успео да приволи оца да му дозволи студиј медицине уместо права. Ујесен исте године у Бечу је уписао Медицински факултет. Сусрео је поново и своју пријатељицу Едиту Велић, кћер вуковарског адвоката који се с породицом преселио у Беч. Едита Велић била је младалачка љубав Мирослава Крлеже и Хуго Клајн био им је посредник у размени симпатија. То познанство с Крлежом прерасло је у интелектуално пријатељство које је потрајало све до краја Крлежиног живота. У Бечу је Хуго Клајн редовно посећивао концерте, позоришне и оперске представе; посебно је био одушевљен Вагнеровом (Richard Wagner) музиком.

Већ на почетку студија веома се заинтересовао за нову грану медицине – психоанализу. Тромесечни курс похађао је код Виктора Тауска (Victor Tausk), ученика и следбеника Сигмунда Фројда (Sigmund Freud). После тога пожелео је да похађа и Фројдова предавања, којима се могло присуствовати само уз Фројдово лично писано одобрење и након његовог

разговора са студентом. Клајн је добио дозволу и слушао Фројдова предавања, а да би могао да се бави психоанализом, морао је и сам да јој се подвргне. При том није послушао Фројдову препоруку и отишао је код другог лекара, исказујући и тако своје критичко мишљење, особину која га је одликовала целог живота. На половини студија затекао га је Први светски рат. Након војне обуке упућен је као медицинар на фронт у Галицију, а потом у Италију. Ради завршетка студија добио је одсуство, па је 1918. дипломирао код професора Јулијуса Вагнер–Јаурега (Julius Wagner–Jauregg), чувеног аустријског неуропсихијатра, који је 1927. добио Нобелову награду за медицину.

У Вуковар се вратио 1919, али болничке прилике нису обећавале праксу каквој се надао, те одлази у Београд и почиње да ради у Душевној болници на Губеревцу. Од 1921. до 1923. је поново у Бечу на специјализацији код Вагнер–Јаурега, а борави и на клиникама у Минхену и Хамбургу. По повратку у Београд започиње приватну лекарску праксу током које примењује и психоанализу у лечењу пацијената. Пише и објављује медицинске чланке у аустријским и немачким стручним часописима. Под утицајем Мирослава Крлеже и лево орјентисаних интелектуалаца из круга својих пријатеља, сарађује и у часопису *Нова литература* који је 1928. покренуо Павле Бихали. Слободан у избору тема, Клајн се определио за психоанализу, али и позориште, те објављивао критике позоришних представа. Још од младости је добро је познавао позориште, а представе је посећивао и током својих одлазака на лекарске скупове широм Европе. За „Нолит“ је 1929. превео Ремарков (Erich Maria Remarque) роман *На западу ништа ново*; у овој издавачкој кући је 1933. објавио и своју прву књигу: *Нервни систем*. Из 1936. је Клајнова књига *Абнормалности нормалних*. Настojeћи да представи и афирмише психоанализу, држи о њој циклус предавања, а 1937. је међу оснивачима Психоаналитичког друштва Србије. Исте године је превео Фројдово дело *Психопатологија свакодневног живота*, за које је написао темељиту уводну студију. Обимну књигу *Васпитање са гледишта медицинске и социјалне психологије* објавио је 1939. године. Круна његовог бављења Фројдом била су одабрана дела овог психоаналитичара, објављена 1969. у осам књига и касније више пута поновљена, а која је Клајн приредио и за њих написао предговор.

У годинама пред Други светски рат био је лекар у санаторијуму Фаркић у Београду. По избијању рата формирана је Јеврејска болница, у којој је постао шеф нервне одељења. Свестан опасности у којој се налазио, скривао се извесно време на разним местима у Београду. Променио је лични изглед и успео је да набави лажне документе на име Урош Клајић. Представљајући се као професор страних језика давао је приватне часове. Тако се сусретао и са супругом, пијанисткињом и музикологом, Станом Ђурић–Клајн, док је сина Ивана виђао тек

повремено. Супруга је пред властима показивала његова тобожња писма из Италије. Током рата водио је дневник, што му је помагало да сачува психичку равнотежу. Тај дневник је, заједно с његовом библиотеком, изгорео у стану који су Немци запалили приликом повлачења из Београда. Ратна судбина Хуга Клајна показује како живот уме да буде чуднији од сваке литературе.

По ослобођењу Клајн је распоређен на рад у болницу у Ковину, где су лечени борци који су патили од ратних неуроza. Своја лекарска искуства преточио је у књигу *Ратна неуроza Југословена* која је објављена тек 1955. године. До средине 1945. радио је у Војној болници у Београду. Сазнао је и за судбину своје породице у Вуковару: сви су страдали у Јасеновцу.

Истовремено се укључио и у рад на обнови Народног позоришта па је неко време је имао двоструку радну обавезу. Убрзо је, међутим, ослобођен рада у болници и упућен у позориште. Добио је необично, до тада непостојеће, звање – редитељски саветник. Започео је да ради драматизације, а 1945. је с Матом Милошевићем режирао и прву позоришну представу. Постао је и предавач у Драмском студију Народног позоришта и младим глумцима, без глумачког образовања, предавао психологију. Сматрао је да су знања из ове области потребна позоришним ствараоцима и на својим предавањима увек је полазио од позоришта. Када је Народно позориште одлучило да се припремању представа приступи кроз студиозан систем рада, познат из руског театра као „систем Станиславског“, Клајн, који је био поборник овог начина, али не уз слепо придржавање, проналазио је у том раду и другачија решења. Уз разговоре и дискусију, путем психолошке анализе ликова драмских јунака, улазило се у суштину и срж драмског дела и такав рад на представама потрајао би и по више месеци. Прва тако припремљена и изведена представа били су *Непријатељи* Максима Горког. Од сезоне 1947/48. Хуго Клајн је започео и самостално да режира представе. У двадесет година, колико се тиме бавио, поставио је на сцену низ позоришних представа, и класичног и модерног репертоара, од којих су многе запамћене као изузетна остварења. Односи се то на *Мале лисице* Лилијен Хелман (Lillian Hellman), *Побуну на Кејну* Хермана Воука (Herman Wouk), Софокловог *Цара Едина*, драме Јована Стерије Поповића, као и на Шекспирова (William Shakespeare) драмска дела, која у редитељском опусу Хуга Клајна заузимају сасвим посебно место. Својим знањем помогао је настајање и обликовање позоришних представа и на сценама у другим градовима.

По оснивању Позоришне академије 1948. прихватио је место професора психологије, а убрзо му је поверена и класа режије. Позоришну режију предавао је чак и након пензионисања, све до 1970. године. Током тог времена извео је шест класа редитеља. И у свом педагошком раду примењивао је неконвенционалне методе, не придржавајући се наставних програма. О режији и театарским темама објавио је више књига: *Истина и*

варка у позоришној уметности (1950), *Основни проблеми режије* (1951, прешт. 1995), *Живот двочасовни* (1957), *Приручник за аматере редитеље* (1961, прешт. 1992), *Појаве и проблеми савременог позоришта* (1969), док се Шекспиру одужио књигом *Шекспир и човештво* (1964). Ту је књигу сматрао својим најбољим делом. Дивљење према овом класику долазило је отуда јер је он „дубоко познавао оно основно, знао је човека у душу и знао је живот до дна“. За извођење на позорници Хуго Клајн је и превео неколико Шекспирових драма.

Осим у редитељском раду, своја знања из области психијатрије и психоанализе Клајн је примењивао и на анализу књижевних дела те су тако настале његове студије *„Злочин и казна“ у светлости психоанализе*, *„Господа Глембајеви“ у светлу дубинске психологије*, *Које Хамлет прети?*, *Крај Краља Лира*, *Да ли је Хамлет волео Офелију?*, *„Хамлет“ у светлу психоанализе* и друге. Део тих студија сабран је касније у књигу *Фројд, психоанализа и литература* (1991).

Хуго Клајн умро је у Београду 2. децембра 1981. године.

(Биографију саставио: Боривој Чалић)